

Kocatepe İslami İlimler Dergisi

Journal of Kocatepe Islamic Sciences

e-ISSN: 2757-8399

cilt / volume: 5 • sayı/issue: 2 •(Aralık/December 2022): 380-394

Yenilenmiş Bloom Taksonomisi Kapsamında Ortaokul Seçmeli Kur'an-ı Kerim Dersi Kazanımlarının Değerlendirilmesi

*Evaluation of the Outcomes of the Secondary School
Elective Qur'an Course within the Scope of the Revised
Bloom's Taxonomy*

Zehra DURSUN

Doktora Öğrencisi, Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı
PhD Student, Teacher, Ministry of Education
Erzurum/Türkiye

✉ zhra.drnsn25@outlook.com orcid.org/0000-0002-9423-3467

Eyup ŞİMŞEK

Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri, Din Eğitimi
Prof. Dr., Atatürk University, Faculty of Theology, Religious Education Department
Erzurum/Türkiye

✉ eyupsimsek@atauni.edu.tr orcid.org/0000-0002-4393-7616

Makale Bilgisi / Article Information

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 15.08.2022

Kabul Tarihi / Accepted: 02.12.2022

Yayın Tarihi / Published: 15.12.2022

Atıf/Cite as: Dursun, Zehra - Şimşek, Eyup. "Yenilenmiş Bloom Taksonomisi Kapsamında Ortaokul Seçmeli Kur'an-ı Kerim Dersi Kazanımlarının Değerlendirilmesi". *Kocatepe İslami İlimler Dergisi* 5/2 (Aralık 2022): 380-394. <https://doi.org/10.52637/kiid.1162534>

İntihal/Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi/This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Published by: Afyon Kocatepe University • <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kiid> • kiid@aku.edu.tr

© Zehra DURSUN – Eyup ŞİMŞEK | Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 (CC BY-NC) International License

Yenilenmiş Bloom Taksonomisi Kapsamında Ortaokul Seçmeli Kur'an-ı Kerim Dersi Kazanımlarının Değerlendirilmesi*

Öz

25.06.2012 tarihinde, 6287 sayılı kanunda yer alan seçmeli derslere yönelik ifade ile birlikte Kur'an-ı Kerim dersi örgün eğitim sistemleri içerisindeki yerini almıştır. Bu doğrultuda Kur'an-ı Kerim dersi 2012-2013 eğitim-öğretim yılı itibarıyla okullarda seçmeli ders olarak okutulmaya başlanmıştır. Bu tarihten itibaren ortaokullarda okutulmaya başlanan Kur'an-ı Kerim dersi ile ilgili alanyazında çeşitli araştırmalara rastlamak mümkündür. Bu kapsamda Kur'an-ı Kerim dersi öğretim programını öğretmen ve öğrenci görüşleri doğrultusunda inceleyen çeşitli araştırmalarla karşılaşmaktadır. Ayrıca öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersini seçme nedenleri ve derse yönelik tutumlarını çeşitli değişkenler açısından inceleyen araştırmalar da araştırmacılar tarafından literatüre kazandırılmıştır. Ancak alanyazına bakıldığı zaman dersin kazanımlarını veya hedeflerini taksonomik açıdan değerlendiren ya da sınıflandıran herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu anlamda ortaokul müfredatında seçmeli olarak yer alan Kur'an-ı Kerim dersi kazanımlarının ayrıca ele alınarak incelenmesinin alana katkı sağlayacağı düşünülmüştür. Nitekim herhangi bir dersin genel amaçlarına ulaşmada, neyin-nasıl öğretileceğine dair karar verme noktasında hedefler yol gösterici bir özelliğe sahiptir. Ayrıca ölçme-değerlendirme/sınama durumları aşamasında da hedefler önemli bir öğretim programı ögesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Hedeflerin belirlenmesi noktasında ise sınıflandırmaların da yani taksonomilerin de önemli bir role sahip olduğunu belirtmek gerekmektedir. Nitekim hedefleri belirlemede kullanılan çeşitli taksonomiler bulunmaktadır. Bu taksonomiler arasında hedefleri bilişsel olarak sınıflandırmada kullanılan Yenilenmiş Bloom Taksonomisi de yer almaktadır. Literatüre bakıldığı zaman Yenilenmiş Bloom Taksonomisinin bilişsel alan sınıflandırmaları içerisinde en kapsamlı çalışma olduğu belirtilmektedir. Dolayısıyla buraya kadar ifade edilmeye çalışılanlardan yola çıkarak bu çalışmada, ortaokul seviyesinde seçmeli olarak okutulan Kur'an-ı Kerim dersi kazanımlarına odaklanılmıştır. Bu bağlamda Kur'an-ı Kerim dersine ait 57 kazanımın, Yenilenmiş Bloom Taksonomisinin bilgi ve bilişsel süreç boyutunda hangi basamak veya basamakları ifade ettikleri tespit edilmiştir. Kazanımların belirlenen taksonomiye göre yerlerini tespit etmek için araştırmacının hazırlanmış olduğu form ile ölçme-değerlendirme, program geliştirme ve din eğitimi alanlarındaki uzman kişilerin görüşleri alınmıştır. İfade edilmeye çalışılan bu amaçlar çerçevesinde çalışma nitel araştırma yöntemi esas alınarak sürdürülmüştür. Araştırmada Kur'an-ı Kerim dersi öğretim programında yer alan kazanım ifadelerinin Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin hangi basamaklarına karşılık geldiği tespit edilmeye çalışıldığı için veri toplama yöntemi olarak doküman inceleme tercih edilmiştir. Araştırmanın dokümanı ortaokul seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi öğretim programıdır. Veri toplama süreci, uzman görüşü alma formu ile devam etmiştir. Uzman görüşleri doğrultusunda derse ait kazanımların kavramsal, olgusal, anlama ve hatırlama basamaklarına yönelik hazırlandıkları tespit edilmiştir. Sonuç olarak elde edilen bu bulgulardan hareketle, her sınıf düzeyinde (5, 6, 7 ve 8) kavramsal, olgusal, anlama ve hatırlama basamaklarının ön planda olması, Kur'an-ı Kerim dersine ait öğretim programının gözden geçirilmesi veya güçlendirilmesi gereken bir noktası olarak görülmelidir. Ayrıca kazanımların çoğunlukla bilişsel alana (53 kazanım) ve bilişsel alanın daha alt basamaklarına yönelik hazırlanması, dersin içeriği ve genel amaçları göz önünde bulundurulduğu zaman, duyuşsal alana yönelik sadece dört kazanıma yer verilmesi de öğretim programının bir eksikliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada belirtilmesi gereken bir diğer nokta, bilişsel alana yönelik kazanım ifadelerinin programda olması Kur'an-ı Kerim dersi için tamamen olumsuz bir durum olarak değerlendirilmemelidir. Ancak bilişsel alanın ön plana çıkarılarak, duyuşsal alanın arka planda kalmasının, dersin

* Bu çalışma 20/01/2021 tarihinde tamamladığımız "Ortaokul Seçmeli Kur'an-ı Kerim Dersi Öğretim Programında Yer Alan Kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Değerlendirilmesi" başlıklı yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır. (Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum/Türkiye, 2021)

genel amaçlarına ulaşmada bir problem veya eksiklik oluşturacağı unutulmaması gereken önemli bir konudur. Dolayısıyla kazanımların belirlenmesinde ya da hazırlanmasında ilgili dersin genel amaçları ve içeriğinin dikkate alınmasını doğru bir adım olarak değerlendirmek yanlış olmayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Seçmeli Kur'an-ı Kerim Dersi, Öğretim Programı, Kazanım, Yenilenmiş Bloom Taksonomisi.

Evaluation of the Outcomes of the Secondary School Elective Qur'an Course within the Scope of the Revised Bloom's Taxonomy*

Abstract

On 25.06.2012, the Qur'an course lessons took its place in the formal education systems with the expression for the elective courses in the law numbered 6287. In this direction, the Qur'an course has started to be taught as an elective course in schools as of the 2012-2013 academic year. It is possible to come across various studies in the literature about the Qur'an course, which has been taught in secondary schools since this date. In this context, there are various studies that examine the Qur'an course curriculum in line with the views of teachers and students. In addition, studies examining the reasons for choosing the Qur'an course and their attitudes towards the course in terms of various variables were also brought to the literature by the researchers. However, when we look at the literature, no research has been found that evaluates or classifies the achievements or objectives of the course from a taxonomic point of view. In this sense, it is thought that examining the acquisitions of the Qur'an course, which is an elective in the secondary school curriculum, will contribute to the field. As a matter of fact, objectives have a guiding feature in reaching the general objectives of any course and in deciding what-how to teach. In addition, at the stage of measurement-evaluation/testing situations, objectives appear as an important curriculum element. At the point of determining the targets, it should be noted that taxonomies also play an essential role. As a matter of fact, there are various taxonomies used in determining the targets. Among these taxonomies is the Revised Bloom's Taxonomy, which is used to classify targets cognitively. When the literature is examined, it is stated that the Revised Bloom's Taxonomy is the most comprehensive study among the cognitive domain classifications. Therefore, based on what has been tried to be expressed so far, this study focuses on the acquisition of the Qur'an, which is taught as an elective at the secondary school level. In this context, it has been determined that 57 acquisitions of the Qur'an course express which step or steps in the knowledge and cognitive process dimension of the Revised Bloom's Taxonomy. In order to determine the place of the achievements according to the determined taxonomy, the opinions of experts in the fields of measurement-evaluation, program development and religious education were taken with the form prepared by the researcher. Within the framework of these aims, which are tried to be expressed, the study was carried out on the basis of the qualitative research method. In the research, document analysis was preferred as the data collection method, since it was tried to determine which steps of the Revised Bloom's Taxonomy correspond to the outcome statements in the Qur'an course curriculum. The document of the research is the secondary school elective Qur'an course curriculum. The data collection process continued with the expert opinion form. In line with the expert opinions, it was determined that the learning outcomes of the course were prepared for the conceptual, factual, understanding and remembering steps. Based on these findings, conceptual, factual, understanding and remembering steps are at the forefront at each grade level (5, 6, 7 and 8) and should be seen as a point that needs to be revised or strengthened in the curriculum of the Qur'an course. In addition, when the acquisitions are mostly prepared for the cognitive domain (53

* This article is extracted from my master thesis entitled "Evaluation of the Outcomes of the Secondary School Elective Qur'an Course within the Scope of the Renewed Bloom's Taxonomy", which we completed on 20/01/2021. (Master Thesis, Atatürk University, Erzurum/Türkiye, 2021)

acquisitions) and the lower stages of the cognitive domain, considering the content and general objectives of the course, the fact that only four acquisitions are included in the affective field is also a shortcoming of the curriculum. Another point that needs to be mentioned here is that the acquisition statements for the cognitive domain should not be considered as a completely negative situation for the Qur'an course. However, it is an important issue that should not be forgotten that bringing the cognitive domain to the fore and leaving the affective domain in the background will create a problem or deficiency in achieving the general objectives of the course. Therefore, it would not be wrong to consider the general objectives and content of the relevant course as a correct step in determining or preparing the learning outcomes.

Keywords: Religious Education, Elective Qur'an Course, Curriculum, Outcomes, Revised Bloom's Taxonomy.

GİRİŞ

Öğrencide geliştirilmek istenen davranışların belirlenip sıralanmasının ardından bu davranışları gerçekleştirebilecek eğitim durumlarının düzenlenmesi ve düzenlenen eğitim durumlarının istendik davranışları geliştirme konusundaki etkililiğinin değerlendirilmesi¹ olarak tanımlanabilen eğitim programı; "...hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ile ölçme-değerlendirme"²den meydana gelmektedir. İfade edilen ögeler arasında sürekli bir ilişkinin olduğu ve bu ilişki nedeniyle etkileşimin de olduğu belirtilmelidir. Bu ögelerden birinde yapılacak herhangi bir değişiklik, aralarındaki ilişki ve etkileşim nedeniyle değişiklik yapılmayan öğelere de etki edecektir.³ Ancak Bümen çelişkilerden uzak bir eğitim programının oluşturulabilmesini; hedeflerin yanıtlardan uzak bir şekilde doğru hale getirilmiş olmasına, doğru hale getirilmiş hedeflerin bu şekliyle öğrenciye kazandırılmasına ve hedeflerin ölçme-değerlendirme konularındaki yol gösterici rolüne bağlamaktadır.⁴ Dolayısıyla hedef ögesi diğer öğelere yön vermesi nedeniyle üzerinde durulması gereken önemli bir noktadır.

Eğitim programı ile öğretim programı ifadeleri birbirlerinin yerine kullanılıyor⁵ olmasına rağmen bu iki kavram arasında farklılıkların olduğunu söylemek gerekmektedir.⁶ Nitekim eğitim programı, okul içinde ve okul dışındaki tüm eğitim faaliyetlerini içerisine alırken; öğretim programı okul içinde veya okul dışında öğrenciye kazandırılması hedeflenen bir dersin öğretimi ile alakalı tüm faaliyetleri içerisine almaktadır.⁷ Öğretim programı da hedef, içerik, öğrenme ve öğretme faaliyetleri ile ölçme-değerlendirmeden oluşmaktadır.⁸

Öğretmenler alanlarına ait öğretim programlarında anlaşılması zor ve sayısı oldukça fazla hedef/kazanım ifadeleriyle karşılaşabilmektedirler. Bu noktada öğretmenler anlaşılması zor ve sayısı oldukça fazla olan hedef ifadelerini daha açık bir şekilde daha düzenli görebilme isteği duymaktadırlar. Dolayısıyla öğretmenlerin bu isteği, hedefleri sınıflandırma/taksonomi ihtiyacını da beraberinde getirmiştir. Nitekim yapılacak sınıflandırmalar ile hedefler; karmaşıklıktan uzak, daha açık ve net bir hale gelebileceklerdir.⁹ Bu doğrultuda sınıflandırmaya tabi tutularak belirginleşen ve bir düzene kavuşan hedefler aynı zamanda

¹ Selahattin Ertürk, *Eğitimde Program Geliştirme* (Ankara: Meteksan Matbacılık, 1997), 13.

² Özcan Demirel, *Eğitimde Program Geliştirme Kuramdan Uygulamaya* (Ankara: Pegem Yayıncılık, 2020), 5.

³ Demirel, *Eğitimde Program Geliştirme Kuramdan Uygulamaya*, 5; Özcan Demirel - Zeki Kaya (ed.), *Eğitime Giriş* (Ankara: Pegem Yayıncılık, 2019), 15.

⁴ Nilay T. Bümen, "Program Geliştirmede Bir Dönüm Noktası: Yenilenmiş Bloom Taksonomisi", *Eğitim ve Bilim* 31/142 (2006), 3.

⁵ Demirel, *Eğitimde Program Geliştirme Kuramdan Uygulamaya*, 6.

⁶ Tuğba Yanpar Yelken (ed.), *Öğretim İlke ve Yöntemleri* (Ankara: Anı Yayıncılık, 2019), 11.

⁷ Demirel, *Eğitimde Program Geliştirme Kuramdan Uygulamaya*, 6.

⁸ Durmuş Ali Özçelik, *Eğitim Programları ve Öğretim* (Ankara: Pegem Yayıncılık, 2010), 4.

⁹ Lorin W. Anderson (ed.), *Öğrenme Öğretim ve Değerlendirme İle İlgili Bir Sınıflama: Bloom'un Eğitimin Hedefleri İle İlgili Sınıflamasının Güncelleştirilmiş Biçimi*. çev. Durmuş Ali Özçelik. (Ankara: Pegem Yayıncılık, 2010), 6.

öğrenme etkinliklerine de katkı sağlayacaktır.¹⁰ Bununla birlikte örgün eğitim sistemleri içerisinde öğrencilere kazandırılması planlanan birtakım bilgi ve beceriler olduğu gibi tutumlar da vardır. Bu kapsamda, öğrenciye kazandırılacak bilgi ve beceriler ile tutumların neler olduğu ve düzeylerinin belirlenmesi gerekmektedir.¹¹

1950 ve 1960'larda ortaya çıkan sınıflamalar hedeflerin belirlenmesi noktasında yardımcı oldukları için ilgi görmüştür.¹² Özellikle Bloom Taksonomisi (BT) hedeflerin sınıflandırılmasında yaygın bir şekilde kabul edildiği¹³ için ilgi görme açısından ayrı bir özelliğe sahiptir. Öte yandan BT, hedefleri açık ve aynı zamanda gözlenebilir bir şekilde görebilme olanağı sunduğu için eğitim sistemlerinde tercih edilmiştir.¹⁴ Ayrıca bu taksonomide belirlenen hedefler aşamalı bir şekilde kolay olandan zor olana ve basit olandan karmaşık olana doğru ilerleyen bir sıra izlemiştir.¹⁵ Hedef sınıflamalarında yaygın bir şekilde tercih edilen¹⁶ BT'yi yenileme çalışmaları, Krathwohl ile Anderson tarafından yapılan planlar çerçevesinde 1995 yılında New York Syracuse'deki ilk toplantı ile başlamıştır.¹⁷ Yapılan toplantılar ve çalışmalar doğrultusunda yenilenen taksonomi bilişsel alan sınıflandırmaları arasında en geniş katılıma sahip olduğu için ve yelpazesinin yani kapsamının da bir o kadar geniş olması nedeniyle dikkatleri üzerine toplamıştır.¹⁸

Yenilenmiş Bloom Taksonomisi (YBT) olarak ifade edilebilen yeni taksonomi, bilişsel süreç ve bilgi boyutu olmak üzere iki aşamadan meydana gelmektedir.¹⁹ Taksonominin bilgi boyutu (the knowledge dimension); olgusal (factual knowledge), kavramsal (conceptual knowledge), işlemsel (procedural knowledge) ve üst bilişsel (meta-cognitive knowledge) olmak üzere dört basamaktan meydana gelmektedir.²⁰ Bilişsel süreç boyutu (the cognitive process dimension) ise; hatırlama (remember), anlama (understand), uygulama (apply), çözümleme (analyze), değerlendirme (evaluate) ve yaratma (create) olmak üzere altı basamaktan oluşmaktadır.²¹ Taksonominin bilgi boyutunda öğrencilerin ne bildiğine, bilişsel süreç boyutunda ise öğrencilerin nasıl düşündüğüne dair sorulara yanıt aranmaya çalışılmıştır.²² Şekil 1'de görüldüğü gibi BT'deki bilgi basamağı YBT'de hatırlama, kavrama anlama adı ile yenilenirken; değerlendirme sentez basamağının, sentez de yaratma adı ile değerlendirmenin yerini almıştır. Uygulama basamağı ise taksonomideki yerini korumuştur.²³

¹⁰ Ertürk, *Eğitimde Program Geliştirme*, 63; Demirel, *Eğitimde Program Geliştirme Kuramdan Uygulamaya*, 112.

¹¹ Asım Arı, "Bilişsel Alan Sınıflamasında Yenilenmiş Bloom, SOLO, Fink, Dettmer Taksonomileri ve Uluslararası Alanda Tanınma Durumları", *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 6/2 (2013), 260-261.

¹² Bümen, "Program Geliştirmede Bir Dönüm Noktası: Yenilenmiş Bloom Taksonomisi", 3.

¹³ Demirel, *Eğitimde Program Geliştirme Kuramdan Uygulamaya*, 112.

¹⁴ Hakan Şevki Ayvaci - Ali Türkdöğen, "Yeniden Yapılandırılan Bloom Taksonomisine Göre Fen ve Teknoloji Dersi Yazılı Sorularının İncelenmesi", *Türk Fen Eğitimi Dergisi* 7/1 (Mart 2010), 14.

¹⁵ Demirel, *Eğitimde Program Geliştirme Kuramdan Uygulamaya*, 112.

¹⁶ Demirel, *Eğitimde Program Geliştirme Kuramdan Uygulamaya*, 112.

¹⁷ Anderson, *Öğrenme Öğretim ve Değerlendirme İle İlgili Bir Sınıflama: Bloom'un Eğitimin Hedefleri İle İlgili Sınıflamasının Güncelleştirilmiş Biçimi*, xxx.

¹⁸ Sedat Yüksel, "Bilişsel Alanın Sınıflamasında (Taksonomi) Yeni Gelişmeler ve Sınıflamalar", *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 5/3 (2007), 503, 505.

¹⁹ Lorin W. Anderson (ed.), *A Taxonomy For Learning, Teaching and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives*, New York: Longman, 2001, 27-28.

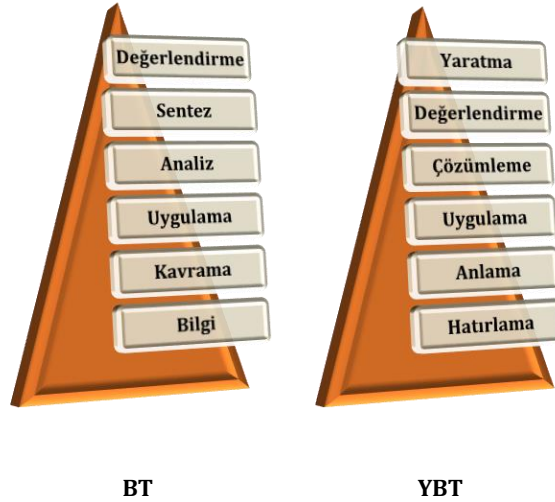
²⁰ Bümen, "Program Geliştirmede Bir Dönüm Noktası: Yenilenmiş Bloom Taksonomisi", 4; Anderson, *A Taxonomy For Learning, Teaching and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives*, 27-28.

²¹ Anderson, *A Taxonomy For Learning, Teaching and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives*, 28; Anderson, *Öğrenme Öğretim ve Değerlendirme İle İlgili Bir Sınıflama: Bloom'un Eğitimin Hedefleri İle İlgili Sınıflamasının Güncelleştirilmiş Biçimi*, 36.

²² Demirel, *Eğitimde Program Geliştirme Kuramdan Uygulamaya*, 123.

²³ Bümen, "Program Geliştirmede Bir Dönüm Noktası: Yenilenmiş Bloom Taksonomisi", 6; Anderson, *Öğrenme Öğretim ve Değerlendirme İle İlgili Bir Sınıflama: Bloom'un Eğitimin Hedefleri İle İlgili Sınıflamasının Güncelleştirilmiş Biçimi*, 353, 355-356.

Şekil 1. BT ve YBT'deki Değişen Basamaklar

Yukarıda da ifade edilmeye çalışıldığı gibi bilişsel alan sınıflandırmaları arasında en kapsamlı çalışma olduğu için, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından 2012 yılında alınan kararla ortaokul düzeyinde seçmeli ders olarak okutulmaya başlanan Kur'an-ı Kerim dersi öğretim programındaki kazanımların, alan uzmanlarının görüşleri doğrultusunda YBT'nin basamaklarına göre nasıl bir dağılım gösterdiklerini tespit etmek amaçlanmıştır. Literatürde, ortaokul Kur'an-ı Kerim dersi öğretim programını temele alarak yapılmış olan araştırmalarla karşılaşmak mümkündür.²⁴ Ancak yapılan bu araştırmalara bakıldığı zaman ortaokul aşamasında okutulan Kur'an-ı Kerim dersine ait öğretim programı içerisinde yer alan kazanımları sınıflandırmaya tabi tutarak inceleme konusu yapan bir araştırma olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla hedefin; öğretim programının diğer öğelerine öncülük etmesi²⁵ nedeniyle ayrı bir şekilde ele alınıp incelenmesi gerekmektedir. Nitekim yine yukarıda ifade edilmeye çalışıldığı gibi sınıflamalar, hedeflerin belirlenmesi noktasında yardımcı bir role sahiptirler. Hedeflerin tasnif edilmesi içerik hazırlamada, materyal tasarlama ve kullanmada, yöntem ve tekniklerin belirlenmesi ile ölçme ve değerlendirmede yol göstericidir.

Bu kapsamda çalışmanın temel problemi; "Ortaokul düzeyinde seçmeli olarak okutulan Kur'an-ı Kerim dersi öğretim programındaki kazanımların, YBT kapsamında basamaklarını tespit etme konusunda alan uzmanlarının görüşleri nasıldır?" şeklindedir. Bu temel probleme dayalı olarak belirlenen alt problemler ise şöyledir:

1. Ortaokul seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi öğretim programı kazanımları, YBT'nin bilgi boyutuna göre nasıl dağılım göstermektedir?
2. Ortaokul seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi öğretim programı kazanımları, YBT'nin bilişsel süreç boyutuna göre nasıl dağılım göstermektedir?

²⁴ Örnek olarak; Sema Nur Bozkurt, *Ortaokul-İmam Hatip Ortaokulu Kur'an-ı Kerim Dersi Öğretim Programının İncelenmesi (Afyonkarahisar Örneği)* (Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019); Mukadder Altun, *Öğretmen Görüşlerine Göre Seçmeli Kur'an Dersleri - Nitel Bir Araştırma* (Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019); Eyüp Günel, *Ortaokul Öğrencilerinin Seçmeli Kur'an-ı Kerim Dersine Yönelik Tutumları (Erzurum İli Örneği)* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019); Muhammed Ali Uğur, *Ortaöğretim Okullarında Seçmeli Kur'an-ı Kerim Dersiyle İlgili Öğrencilerin Görüşleri (Bucak Örneği)* (Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019).

²⁵ Bümen, "Program Geliştirmede Bir Dönüm Noktası: Yenilenmiş Bloom Taksonomisi", 3.

1. YÖNTEM

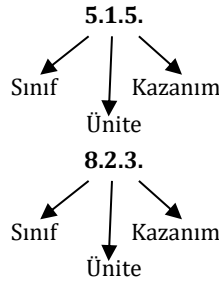
Nitel araştırma bakış açısına göre yapılan bu çalışmada veri toplama yöntemi doküman incelemesidir. Nitelik doküman, nitel araştırmalarda önemli bir veri kaynağı olarak görülmektedir.²⁶ Doküman incelemesi ele alınan konuya yönelik yazılı kaynakların incelenmesini içermektedir.²⁷ Araştırmalarda hangi dokümanların inceleneceğine yön veren unsur ise araştırma problemidir.²⁸ Dolayısıyla yukarıda ifade edilen temel problem kapsamında çalışmada analiz edilen doküman, Ortaokul-İmam Hatip Ortaokulu Kur'an-ı Kerim Dersi (5-8. Sınıflar) öğretim programıdır.

1.1. Veri Toplama ve Analizi

Çalışmada veri toplayabilmek için uzman görüşü alma formu kullanılmıştır. Uzman kişilerin görüşlerine başvurulma nedeni ise; uzmanların bilgileriyle, tecrübeleriyle, fikirleriyle ve tarafsız bakış açılarıyla bu araştırma sonuçlarının daha güvenilir hale geleceği düşünülmüştür. Veri toplama aracı olarak kullanılan form, YBT'nin boyut ve bu boyutlara ait basamakların dikkate alınması ile oluşturulmuştur. Bu kapsamda kazanımların YBT'ye göre dağılımlarını tespit edebilmek için "din eğitimi, program geliştirme ve ölçme-değerlendirme" alanlarında uzman kişiler, araştırmacı tarafından hazırlanan form ile kazanımları ilgili basamaklara birbirlerinden bağımsız bir şekilde işaretlemişlerdir. Kazanımların hangi basamaklara karşılık geldiğini tespit etme noktasında uzman değerlendirmelerinde çoğunlukla görüş birliği sağlanırken, görüş birliğinin sağlanamadığı durumlarda en çok tekrar eden uzman görüşleri dikkate alınmıştır. Böylece uzmanlar tarafından yapılan sınıflandırmalar doğrultusunda kazanımların basamakları tespit edilmiştir.

Tablolarda yer alan kazanım kodlama örnekleri (Şekil 2); 5. sınıf, 1. ünite, 5. Kazanım (5.1.5); 8. sınıf, 2. ünite, 3. Kazanım (8.2.3.).

Şekil 2. Kazanım Kodlamaları

2. BULGULAR

2.1. Kazanımların YBT'nin Boyutlarına Göre Dağılımları

Seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi öğretim programındaki kazanımların, YBT'nin bilgi ve bilişsel süreç boyutuna göre basamaklarını tespit etmeyi amaçlayan bu çalışmada; alan uzmanlarının kazanımların hangi basamakta yer aldığına dair sınıflandırmaları, aşağıdaki gibidir.

²⁶ Haluk Özmen – Orhan Karamustafaoğlu (ed.), *Eğitimde Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2019), 126.

²⁷ Ali Yıldırım - Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 189.

²⁸ Özmen – Karamustafaoğlu (ed.), 126.

Tablo 1. 5. Sınıf Kazanımlarının YBT'nin Boyut ve Basamaklarına Göre Dağılımları²⁹

Bilgi Boyutu	Bilişsel Süreç Boyutu					
	1. Hatırlama	2. Anlama	3. Uygulama	4. Çözümleme	5. Değerlendirme	6. Yaratma
A. Olgusal Bilgi	5.1.5/5.1.7 5.2.1/5.2.2 5.2.10	5.2.7 5.2.8				
B. Kavramsal Bilgi		5.1.1/5.1.3 5.1.4/5.1.6 5.2.11		5.2.12		
C. İşlemsel Bilgi			5.2.3/5.2.4 5.2.5/5.2.6			
D. Üstbilişsel Bilgi						

Ortaokul Kur'an-ı Kerim dersi öğretim programında, 5. sınıf düzeyinde toplam 19 kazanım yer almaktadır. Bu kazanımlardan 17 kazanım bilişsel, 2 kazanım ise duyuşsal alana karşılık gelmektedir. Dolayısıyla duyuşsal alanı ifade eden 2 kazanım dışındaki 17 kazanımın YBT'ye göre dağılımları Tablo 1'e bakıldığı zaman görülmektedir.

Kazanımların bilgi boyutuna ait basamaklara yönelik dağılımları incelendiğinde; 7 kazanımın olgusal, 6 kazanımın kavramsal ve 4 kazanımın işlemsel basamağa karşılık geldiği görülmürken, öğretim programında üstbilişsel basamağa denk gelen herhangi bir kazanım ifadesi tespit edilememiştir.

Kazanımların bilişsel süreç boyutunda dağılımlarına bakıldığında ise; 5 kazanımın hatırlama, 7 kazanımın anlama, 4 kazanımın uygulama ve 1 kazanımın çözümleme basamağına karşılık geldiği görülmürken, öğretim programında değerlendirme ve yaratma basamaklarına denk gelen kazanım ifadesi tespit edilememiştir.

Tablo 2. 6. Sınıf Kazanımlarının YBT'nin Boyut ve Basamaklarına Göre Dağılımları

Bilgi Boyutu	Bilişsel Süreç Boyutu					
	1. Hatırlama	2. Anlama	3. Uygulam a	4. Çözümlem e	5. Değerlendirme	6. Yaratma

²⁹ Kazanımların basamaklarını tespit etme konusunda daha fazla bilgi için; Anderson, *Öğrenme Öğretim ve Değerlendirme İle İlgili Bir Sınıflama: Bloom'un Eğitimin Hedefleri İle İlgili Sınıflamasının Güncelleştirilmiş Biçimi*, 41.

A. Olgusal Bilgi	6.1.5 6.2.4	6.1.7				
B. Kavramsal Bilgi	6.1.4	6.1.1/6.1.3 6.1.6/6.2.5		6.2.3 6.2.6		
C. İşlemsel Bilgi			6.2.1 6.2.2			
D. Üstbilişsel Bilgi						

Ortaokul Kur'an-ı Kerim dersi öğretim programında, 6. sınıf düzeyinde toplam 13 kazanım yer almaktadır. Bu kazanımlardan 12 kazanım bilişsel, 1 kazanım ise duyuşsal alana karşılık gelmektedir. Dolayısıyla duyuşsal alanı ifade eden kazanım dışındaki 12 kazanımın YBT'ye göre dağılımları Tablo 2'ye bakıldığı zaman görülmektedir.

Kazanımların bilgi boyutuna ait basamaklara yönelik dağılımları incelendiğinde; 3 kazanımın olgusal, 7 kazanımın kavramsal ve 2 kazanımın işlemsel basamağa karşılık geldiği görülmürken, öğretim programında üstbilişsel basamağa denk gelen kazanım ifadesi tespit edilememiştir.

Kazanımların bilişsel süreç boyutunda dağılımlarına bakıldığında ise; 3 kazanımın hatırlama, 5 kazanımın anlama, 2 kazanımın uygulama ve 2 kazanımın çözümlleme basamağına karşılık geldiği görülmürken, öğretim programında değerlendirme ve yaratma basamaklarına denk gelen kazanım ifadesi tespit edilememiştir.

Tablo 3. 7. Sınıf Kazanımlarının YBT'nin Boyut ve Basamaklarına Göre Dağılımları

Bilgi Boyutu	Bilişsel Süreç Boyutu					
	1. Hatırlama	2. Anlama	3. Uygulama	4. Çözümlleme	5. Değerlendirme	6. Yaratma
A. Olgusal Bilgi	7.1.4 7.2.4					
B. Kavramsal Bilgi		7.1.1/7.1.3 7.1.5/7.1.6 7.2.5		7.2.3 7.2.6		
C. İşlemsel Bilgi			7.2.1 7.2.2			
D. Üstbilişsel Bilgi						

Ortaokul Kur'an-ı Kerim dersi öğretim programında, 7. sınıf düzeyinde toplam 12 kazanım yer almaktadır. Bu kazanımlardan 11 kazanım bilişsel, 1 kazanım ise duyuşsal alana karşılık gelmektedir. Dolayısıyla duyuşsal alanı ifade eden kazanım dışındaki 11 kazanımın YBT'ye göre dağılımları Tablo 3'e bakıldığı zaman görülmektedir.

Kazanımların bilgi boyutuna ait basamaklara yönelik dağılımları incelendiğinde; 2 kazanımın olgusal, 7 kazanımın kavramsal ve 2 kazanımın işlemsel basamağa karşılık geldiği görülürken, öğretim programında üstbilişsel basamağa ait kazanım ifadesi tespit edilememiştir.

Kazanımların bilişsel süreç boyutunda dağılımlarına bakıldığında ise; 2 kazanımın hatırlama, 5 kazanımın anlama, 2 kazanımın uygulama ve 2 kazanımın çözümlleme basamağına karşılık geldiği görülürken, öğretim programında değerlendirme ve yaratma basamaklarına denk gelen kazanım ifadesi tespit edilememiştir.

Tablo 4. 8. Sınıf Kazanımlarının YBT'nin Boyut ve Basamaklarına Göre Dağılımları

Bilgi Boyutu	Bilişsel Süreç Boyutu					
	1. Hatırlama	2. Anlama	3. Uygulama	4. Çözümlleme	5. Değerlendirme	6. Yaratma
A. Olgusal Bilgi	8.1.3/8.2.4 8.2.5/8.2.6					
B. Kavramsal Bilgi		8.1.1/8.1.2 8.1.4/8.1.5 8.2.7		8.2.3 8.2.8		
C. İşlemsel Bilgi			8.2.1 8.2.2			
D. Üstbilişsel Bilgi						

Ortaokul Kur'an-ı Kerim dersi öğretim programında, 8. sınıf düzeyinde toplam 13 kazanım yer almaktadır ve bu kazanımların hepsinin bilişsel alanı ifade ettiği araştırma bulguları arasındadır. Dolayısıyla 13 kazanımın YBT'ye göre dağılımları Tablo 4'e bakıldığı zaman görülmektedir.

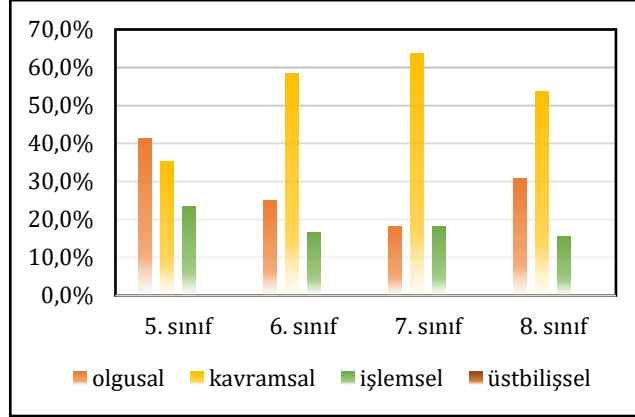
Kazanımların bilgi boyutuna ait basamaklara yönelik dağılımları incelendiğinde; 4 kazanımın olgusal, 7 kazanımın kavramsal ve 2 kazanımın işlemsel basamağa karşılık geldiği görülürken, öğretim programında üstbilişsel basamağa denk gelen kazanım ifadesi tespit edilememiştir.

Kazanımların bilişsel süreç boyutunda dağılımlarına bakıldığında ise; 4 kazanımın hatırlama, 5 kazanımın anlama, 2 kazanımın uygulama ve 2 kazanımın çözümlleme basamağına karşılık geldiği görülürken, öğretim programında değerlendirme ve yaratma basamaklarına denk gelen kazanım ifadesi tespit edilememiştir.

2.2. YBT Boyut ve Basamaklarına Karşılık Gelen Kazanımların Sınıflara Göre Dağılımları

Bu başlık içerisinde bilgi ve bilişsel süreç boyutu basamaklarının sınıf düzeylerine göre yüzdelik dağılımlarına yer verilmiştir. Kazanımların sınıf düzeyleri dikkate alındığında, bilgi boyutu basamaklarına yönelik dağılımları Şekil 3'deki gibidir:

Şekil 3. Kazanımların Sınıflara Göre Bilgi Boyutu Basamaklarına Dağılımı

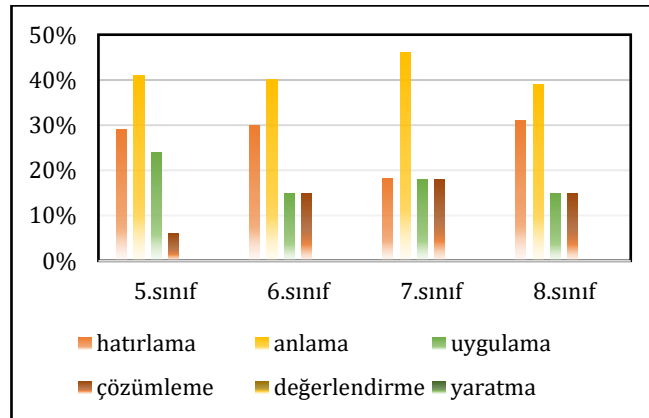

Şekil 3 incelendiği zaman 5. sınıf düzeyinde olgusal basamağın % 41, kavramsal basamağın % 35, işlemsel basamağın % 24, 6. sınıf düzeyinde ise; olgusal basamağın % 25, kavramsal basamağın % 58, işlemsel basamağın % 17 gibi bir orana sahip olduğu görülmektedir. 7. sınıf düzeyine gelindiğinde ise; olgusal basamak % 18, kavramsal basamak % 64, işlemsel basamak % 18 ve 8. sınıf düzeyinde olgusal basamak % 31, kavramsal basamak % 54, işlemsel basamak % 15 gibi bir orana sahiptir. Hiçbir sınıf düzeyinde üstbilişsel basamağa karşılık gelen kazanım ifadesine programda yer verilmediği için herhangi bir orandan söz etmek mümkün görünmemektedir.

Çalışma boyunca elde edilen bulgulardan hareketle Kur'an-ı Kerim dersi kazanım sınıflamasında, her sınıf düzeyinde YBT'nin bilgi boyutunda kavramsal ve olgusal basamakların ön plana çıkarıldığı, işlemsel basamağa ait kazanım ifadelerine az da olsa rastlanılmasına rağmen üstbilişsel alana yönelik kazanım ifadelerine mevcut öğretim programında yer verilmemiştir.

Sınıf düzeyleri dikkate alındığında, kazanımların bilişsel süreç boyutuna yönelik dağılımları Şekil 4'deki gibidir:

Şekil 4. Kazanımların Sınıflara Göre Bilişsel Süreç Boyutu Basamaklarına Dağılımı

Şekil 4 incelendiği zaman 5. sınıf düzeyinde hatırlama basamağında yer alan kazanımların % 29, anlama basamağı % 41, uygulama basamağı % 24 ve çözümlene basamağının % 6, 6. sınıf düzeyinde ise; hatırlama basamağı % 30, anlama basamağı % 40, uygulama ve çözümlene basamaklarının % 15 gibi bir orana sahip olduğu görülmektedir. 7. sınıf düzeyine gelindiğinde ise; anlama basamağı % 46, hatırlama, uygulama ve çözümlene basamakları % 18 ve 8. sınıf düzeyinde hatırlama basamağı % 31, anlama basamağı % 39, uygulama ve çözümlene basamakları % 15 gibi bir orana sahiptir. Hiçbir sınıf düzeyinde değerlendirme ve yaratma basamaklarına ait kazanım ifadesine programda yer verilmediği için bu basamaklara yönelik herhangi bir orandan söz edilmesi mümkün görünmemektedir.

Çalışma boyunca elde edilen bulgulardan hareketle Kur'an-ı Kerim dersi kazanımlarının her sınıf düzeyinde YBT'nin bilişsel süreç boyutunda daha çok anlama ve hatırlama basamaklarında yer aldıkları, bu basamakların ardından uygulama ve çözümlene basamaklarının ön plana çıktığı, değerlendirme ve yaratma basamaklarına ait kazanım ifadelerine ise yer verilmediği tespit edilmiştir.

SONUÇ

Ortaokul düzeyinde seçmeli Kur'an-ı Kerim dersine ait kazanımların ele alındığı bu çalışmada, 53³⁰ kazanım YBT kapsamında incelenmiştir. Bu sınıflama doğrultusunda dersin kazanımlarının bilgi ve bilişsel süreç boyutuna yönelik dağılımları tespit edilmiştir.

Kazanımların bilgi boyutunda sınıflara göre dağılımlarına bakıldığında kavramsal ve olgusal basamakların diğer basamaklara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Fakat sınıf seviyesi yükseldikçe, aynı şekilde kazanımların seviyesinin de artması³¹ dikkat edilmesi gereken bir konudur. Çünkü alt sınıflarda daha karmaşık gibi görünen bir kazanım, üst sınıflarda karmaşık bir kazanım olmaktan uzaklaşabilir.³² Çünkü sınıf seviyesi yükseldikçe öğrencilerin gelişim özellikleri de farklılık göstermektedir. Dolayısıyla her sınıf düzeyinde aynı özelliklere sahip kazanımlara yer vermek çok da doğru görünmemektedir.

Bilişsel süreç boyutuna gelindiğinde ise; hatırlama ve anlama basamaklarının öğretim programında ağırlıkta olduğu tespit edilmiştir. Bu anlamda uygulama ile çözümlene basamaklarına çok az yer verilerek, değerlendirme ve yaratma basamaklarına yönelik kazanımlara ise hiç yer verilmemesi öğretim programının bir eksikliğidir. Çünkü öğretim programında ifade edilen dört basamağa yer verilmesi anlamlı öğrenmelerin meydana gelmesinde etkili rol oynayabilir.³³ Dolayısıyla Kur'an-ı Kerim dersi kazanım ifadelerinde bu dört basamağın, diğer basamaklara göre arka planda kalması veya hiç yer almaması anlamlı öğrenmelerin gerçekleşmesi noktasında bir engeldir. Kur'an-ı Kerim dersi öğretim programında yer alan kazanımlar arasında değerlendirme, yaratma gibi daha üst düzey basamaklara denk gelen kazanım ifadelerine yer verilmemesinde dersin seçmeli bir özelliğe sahip olması da dikkate alınmalıdır. Kur'an-ı Kerim dersi seçmeli bir ders olduğu için bu dersi 5. sınıftan itibaren her yıl seçen öğrenciler olabileceği gibi seçmeyen öğrencilerde olacaktır. Örneğin 8. sınıfta Kur'an-ı Kerim dersini seçen öğrencilerden bazıları 5, 6 ve 7. sınıflarda bu dersi seçmemiş olabilir. Dolayısıyla bu dersi hiç almayanlar için üst düzey kazanım ifadelerinin ne kadar anlamlı olacağı da düşündürücüdür. Daha önce Kur'an-ı Kerim dersini almış olanlar ile hiç almamış olanların aynı sınıfta aynı öğretim programı ve kazanımlarıyla devam etmesi de bir diğer düşündürücü noktadır. Bu anlamda 5, 6 ve 7. sınıftan itibaren dersi

³⁰ Ortaokul seviyesine ait Kur'an dersi öğretim programında toplam 57 kazanım vardır. 4 kazanımın duyuşsal, 53 kazanımın ise bilişsel alana yönelik hazırlandığı araştırma sürecinde tespit edilmiştir.

³¹ Anderson, *Öğrenme Öğretim ve Değerlendirme İle İlgili Bir Sınıflama: Bloom'un Eğitimin Hedefleri İle İlgili Sınıflamasının Güncelleştirilmiş Biçimi*, 140.

³² Anderson, *Öğrenme Öğretim ve Değerlendirme İle İlgili Bir Sınıflama: Bloom'un Eğitimin Hedefleri İle İlgili Sınıflamasının Güncelleştirilmiş Biçimi*, 140.

³³ Seraceddin Levent Zorluoğlu vd. "2013 Yılı Fen Bilimleri Öğretim Programı Kazanımlarının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Analizi ve Değerlendirilmesi", *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 6/1 (Şubat 2017), 11.

alanlar ile almayanlar arasında bir ayrıma gidilerek öğretim programı kazanımları bu ayrıma göre inşa edilmelidir. Dersi hiç almamış olanlar için kazanımlar daha alt düzeyde, dersi almış olanlar için ise daha üst düzeyde olmalıdır.

Kazanımların hem bilgi boyutunda hem de bilişsel süreç boyutunda daha alt basamaklarda kalması (kavramsal, olgusal, anlama, hatırlama) bizlere ezbere yönelik bir eğitim anlayışının ön planda olduğunu düşündürmektedir. Nitekim dersin öğretim programında yer alan genel amaçlara bakıldığında da öğrencilerin; ayet ve sure ezberlerine yönelik ifadeler göze çarpmaktadır.³⁴ Yine öğretim programının giriş kısmında ibadetlerin yerine getirilebilmesi konusunda Kur'an-ı Kerim'in tecvid kurallarına dikkat edilerek okunması ile ayet ve sure ezberlerinin yapılması gerektiğine dair ifadeler yer almaktadır.³⁵ Dolayısıyla ulaşılan bu sonuç öğretim programının anlayışına uygun görünmektedir. Ancak yine öğretim programının giriş kısmında, Kur'an-ı Kerim'in vermek istediği mesajların neler olduğunu anlamadan okumanın aslında Kur'an-ı Kerim'in insanlara gönderiliş amacının tam olarak anlaşılmadığının bir göstergesi olarak belirtilmektedir. Bu nedenle Kur'an-ı Kerim'in insanlara anlatmak istediklerinin kavranmasının da önemli³⁶ bir konu olarak üzerinde durulması, bizlere Kur'an-ı Kerim'in gönderiliş amacını hatırlatmaktadır.

Nitekim Kur'an-ı Kerim'i, yalnızca ezberlenmek ve okunmak için gönderilen veya içerisinde çeşitli Peygamber kıssalarının anlatıldığı bir tarih kitabı olarak görmek doğru değildir. Okuma, ezberleme ve kıssalar hakkında bilgi sahibi olma noktasında kavramsal, olgusal, anlama ve hatırlama basamakları ders için oldukça önemli basamaklardır. Ancak Kur'an-ı Kerim'in mesajını anlamada, Kur'an-ı Kerim'i herhangi bir zorlama olmadan içinden geldiği için okuma noktasında, önceki öğrenmelerle yeni öğrenmeler arasında bağlantı kurmada ve öğrenilenleri hayata aktarmada yalnızca bilişsel alanın alt basamakları ve yalnızca bilişsel alana yönelik kazanımlarla hareket etmek doğru görünmemektedir.

Yıldız tarafından yapılan çalışmada, 2018 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (4-8) öğretim programında yer alan bilişsel kazanımlar Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre incelenmiştir. Araştırmaya göre öğretim programında yer alan 125 kazanımdan 103'ü bilişsel alanı ifade etmektedir. Yapılan analizler sonucunda bilgi boyutunda kavramsal, olgusal ve işlemsel basamakların, bilişsel süreç boyutunda ise anlama ve hatırlama basamaklarının ön plana çıktığı tespit edilmiştir.³⁷ Çakmak tarafından ortaokul seçmeli Peygamberimizin Hayatı dersi öğretim programına yönelik yapılan çalışmada ise 112 kazanımdan 102'sinin bilişsel alanı ifade ettiği belirtilmektedir. Çalışmanın sonuçlarına göre bilgi boyutunda kavramsal ve olgusal basamaklara, bilişsel süreç boyutunda ise anlama basamağına karşılık gelen kazanım ifadeleri yoğunluktadır.³⁸ Durmuş tarafından 2010 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programında yer alan kazanımlar Bloom ve Revize Edilmiş Bloom Taksonomisine göre değerlendirilmiştir. Araştırmada 44 kazanımdan 36'sının bilişsel alanı ifade ettiği belirtilmektedir. İncelemelere göre bilgi boyutunda kavramsal ve olgusal basamakların, bilişsel süreç boyutunda ise anlama ve hatırlama basamaklarının yoğunlaştığı görülmektedir.³⁹ Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ile Peygamberimizin Hayatı dersine yönelik yapılan bu çalışma sonuçlarına göre derslerin öğretim programında yer alan kazanımlar

³⁴ Daha fazla bilgi için, Ortaokul – İmam Hatip Ortaokulu Kur'an-ı Kerim Dersi (5-8. Sınıflar) Öğretim Programı, 2.

³⁵ Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için, Ortaokul – İmam Hatip Ortaokulu Kur'an-ı Kerim Dersi (5-8. Sınıflar) Öğretim Programı, 2.

³⁶ Bu konuda bilgi için, Ortaokul – İmam Hatip Ortaokulu Kur'an-ı Kerim Dersi (5-8. Sınıflar) Öğretim Programı, 2.

³⁷ Mehmet Yıldız, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (4-8) Öğretim Programı'ndaki Bilişsel Kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi", *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* Cilt:19 (Haziran 2021), 316, 338-339.

³⁸ Fatih Çakmak, "Ortaokul Seçmeli Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programı Hedefleri Üzerine Bir Analiz", *Afyon Kocatepe Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi* 2 (2) (Aralık 2019), 133-134.

³⁹ Burak Durmuş, "4. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı Kazanımlarının Bloom ve Revize Edilmiş Bloom Taksonomilerine Göre Değerlendirilmesi", *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi* 11(21) (2017), 51-52.

kavramsal, olgusal, anlama ve hatırlama basamaklarında yoğunlaşmaktadır. Ortaokul Kur'an-ı Kerim dersi öğretim programında yer alan kazanımları sınıflandıran bu çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Dolayısıyla ifade edilen bu üç dersin kazanımları çoğunlukla bilişsel alana ve bilişsel alanın alt basamaklarına göre hazırlanmıştır.

Sonuç olarak ortaokul seviyesinde seçmeli olarak okutulan Kur'an-ı Kerim dersine yönelik hazırlanan öğretim programının içerisinde yer alan kazanım ifadelerinde, bazı basamakların ön plana çıkarılıp bazı basamakların geri planda kalması tamamen doğru veya yanlış bir uygulama olarak değerlendirilmemelidir. Çünkü dersin içeriği ve hitap ettiği öğrenci seviyesi ile özellikleri dikkate alındığı zaman tüm basamaklara yönelik kazanım ifadesine yer verilmesi çok da mümkün görünmemektedir. Dolayısıyla kazanımların bir basamakta veya basamaklarda yoğunlaşmasının yerine; dersin içeriğine, öğrenci özellikleri ve sınıf seviyesine göre kazanım ifadelerinin oluşturulması daha doğru bir uygulama olacaktır. Bu anlamda 5. ve 6. sınıflar için kazanımların daha alt basamaklarda olması kabul edilir bir durum olarak görülürken; 7. ve 8. sınıflarda da kazanım ifadelerinin alt basamaklarda olmasını programın güçlendirilmesi gereken bir noktası olarak belirtmek mümkündür.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Finansman/Funding: Yazarlar, bu araştırmayı desteklemek için herhangi bir dış fon almadıklarını kabul ederler / The authors acknowledge that they received no external funding in support of this research.

Yazar Katkıları / Author Contributions: Çalışmanın Tasarlanması / Conceiving the Study: EŞ (%40), ZD (%60), Veri toplanması / Data collection: ZD (%70), EŞ (%30), Veri Analizi / Data Analysis: EŞ (%35), ZD (%65), Makalenin Yazımı / Writing up: ZD (%65), EŞ (%35), Makale Gönderimi ve Revizyonu / Submission and Revision: EŞ (%25), ZD (%75).

Çıkar Çatışması / Competing Interests: Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan ederler / The authors declare that have no competing interests.

KAYNAKÇA

- Altun, Mukadder. *Öğretmen Görüşlerine Göre Seçmeli Kur'an Dersleri- Nitel Bir Araştırma-*. Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Anderson, Lorin W. (ed.). *Öğrenme Öğretim ve Değerlendirme İle İlgili Bir Sınıflama: Bloom'un Eğitimin Hedefleri İle İlgili Sınıflamasının Güncelleştirilmiş Biçimi*. çev. Durmuş Ali Özçelik. Ankara: Pegem Yayıncılık, 2010.
- Anderson, Lorin W. (ed.). *A Taxonomy For Learning, Teaching and Assensing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives*, New York: Longman, 2001.
- Arı, Asım. "Bilişsel Alan Sınıflamasında Yenilenmiş Bloom, SOLO, Fink, Dettmer Taksonomileri ve Uluslararası Alanda Tanınma Durumları". *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 6/2 (2013), 259-290.
- Ayvacı, Hakan Şevki-Türkdoğan, Ali. "Yeniden Yapılandırılan Bloom Taksonomisine Göre Fen ve Teknoloji Dersi Yazılı Sorularının İncelenmesi". *Türk Fen Eğitimi Dergisi* 7/1 (Mart 2010), 13-25.
- Bozkurt, Sema Nur. *Ortaokul-İmam Hatip Ortaokulu Kur'an'ı Kerim Dersi Öğretim Programının İncelenmesi (Afyonkarahisar Örneği)*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Bümen, Nilay T. "Program Geliştirmede Bir Dönüm Noktası: Yenilenmiş Bloom Taksonomisi". *Eğitim ve Bilim* 31/142 (2006), 3-14.

- Çakmak, Fatih. “Ortaokul Seçmeli Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programı Hedefleri Üzerine Bir Analiz”. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi* 2 (2) (Aralık 2019), 116-143.
- Demirel, Özcan. *Eğitimde Program Geliştirme Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Pegem Yayıncılık, 27. Baskı, 2020.
- Demirel, Özcan-Kaya, Zeki (ed.). *Eğitime Giriş*. Ankara: Pegem Yayıncılık, 17. Baskı, 2019.
- Durmuş, Burak. “4. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı Kazanımlarının Bloom ve Revize Edilmiş Bloom Taksonomilerine Göre Değerlendirilmesi”. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi* 11(21) (2017), 44-58.
- Ertürk, Selahattin. *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Meteksan Matbacılık, 9. Baskı, 1997.
- Günel, Eyüp. *Ortaokul Öğrencilerinin Seçmeli Kur’an-ı Kerim Dersine Yönelik Tutumları (Erzurum İli Örneği)*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Milli Eğitim Bakanlığı. *Ortaokul-İmam Hatip Ortaokulu Kur’an-ı Kerim Dersi (5-8. Sınıflar) Öğretim Programı*, 2012.
- Özçelik, Durmuş Ali. *Eğitim Programları ve Öğretim*. Ankara: Pegem Yayıncılık, 2. Baskı, 2010.
- Özmen, Haluk-Karamustafaoğlu, Orhan (ed.). *Eğitimde Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 1. Baskı, 2019.
- Uğur, Muhammed Ali. *Ortaöğretim Okullarında Seçmeli Kur’an-ı Kerim Dersiyle İlgili Öğrencilerin Görüşleri (Bucak Örneği)*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Yelken, Tuğba Yanpar (ed.). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık, 5. Baskı, 2019.
- Yıldırım, Ali-Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 12. Baskı, 2021.
- Yıldız, Mehmet. “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (4-8) Öğretim Programı’ndaki Bilişsel Kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi”. *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* Cilt:19 (Haziran 2021), 307-342.
- Yüksel, Sedat. “Bilişsel Alanın Sınıflamasında (Taksonomi) Yeni Gelişmeler ve Sınıflamalar”. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 5/3 (2007), 479-509.
- Zorluoğlu, Seraceddin Levent vd. “2013 Yılı Fen Bilimleri Öğretim Programı Kazanımlarının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Analizi ve Değerlendirilmesi”. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 6/1 (Şubat 2017),1-15.